

### **3. L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE LES BALEARS**

#### **3.1 La transició democràtica a les Illes Balears.**

Amb la mort del general Franco i la instauració de la monarquia es produí a les Illes Balears el ressorgiment de l'activitat política. Anteriorment, l'oposició al franquisme al llarg dels anys seixanta havia estat limitada, però al final de la dècada es produí una expansió del moviment obrer i de nous moviments socials i culturals que diversificaren el panorama de l'oposició. A partir de 1970 s'observà un augment de l'activitat dels grups polítics, Pel març de 1972 es creà la **Mesa Democràtica** que agrupava quasi la totalitat de les forces democràtiques de l'oposició (PCE, CCOO, el grup Justícia Democràtica, a més de partits independents. El 1974 es constituí la Junta Democràtica de les Illes i poc més tard el Grup de Treball Tramuntana intentava aglutinar l'oposició. El 1974 es constituí la Junta Democràtica de les Illes.

Amb la mort del dictador, es produí l'aparició pública de les formacions polítiques democràtiques i de plataformes unitàries. Igualment es multiplicà les activitats del moviment obrer (vagues i mobilitzacions d'hoteleria, de construcció i de metall) i dels moviments culturals i cívics (Obra Cultural Balear, Congrés de Cultura Catalana, moviment veïnal, etc.). El gener del 1976, tingué lloc al monestir de Cura una trobada de plataformes unitàries de Catalunya, el País Valencià i les Balears. El juliol de 1976 es creà l'**Assemblea Democràtica de Mallorca**. Era aquest un organisme polític unitari, integrat per les forces polítiques i sindicals de l'illa, que tenia com a objectiu bàsic la potenciació de la lluita política cap a la consecució del reconeixement del dret del poble mallorquí a l'autonomia i la necessitat de la ruptura democràtica. Encara que agrupava a la majoria de les forces d'oposició, fou poc operativa i conegué constants enfrontaments interns. El dia 13 de març de 1977 es va realitzar una diada per l'autonomia a Cura, organitzada per l'Assemblea Popular, per a presentar un avantprojecte d'estatut d'autonomia de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera.

**A les eleccions de juny de 1977**, primera consulta electoral lliure, votà el 80% d'electorat. Els resultats donaren 4 diputats a UCD i 2 al PSOE. Els altres partits quedaren molt endarrerits, especialment els de caràcter nacionalista. Pocs dies abans de les eleccions, la majoria dels grups participants signaren el **Pacte Autòmic** sense el suport d'AP. En aquest, els partits es comprometien a exigir el reconeixement dels drets d'identitat de les Balears i a defensar l'accés a un futur estatut d'autonomia. Després de les eleccions de juny els partits es varen reunir a el Toro (Menorca). El resultat va ser l'anomenat **Pacte del Toro**, que estipulava la demanda d'un òrgan politicoadministratiu per cada illa, la cooficialitat de la llengua catalana i la formació d'una comissió tècnica per a cada una de les illes, les quals havien d'elaborar un avantprojecte d'estatut.. Mentre el carrer es mobilitzava i el 29 d'octubre de 1977 es celebrà a Palma una massiva manifestació per l'autonomia amb l'assistència d'unes 20.000 persones. Poc després de les eleccions es va constituir l'**Assemblea de Parlamentaris de les Illes**.

#### **3.2 La preautonomia.**

El juliol de 1978 el govern espanyol concedí a les Balears un règim preautonòmic; així es constituí un **Consell General Interinsular provisional**, presidit per Jeroni Albertí (UCD), i els **Consells Insulars provisionals de Mallorca, Menorca i Eivissa**. El 1978 s'aprovà la Constitució espanyola, que reconeix el dret a l'autonomia de les regions i nacionalitats de l'Estat, establint per a les Comunitats no considerades històriques dues vies d'accés: la via ràpida i amb més competències (article 151) i la via lenta (article 143). Un cop aprovada la Constitució, varen ésser convocades noves eleccions generals el dia 1 de març de 1979. Els resultats no comportaren canvis al Congrés (4 diputats d'UCD i 2 del PSOE).

El 1979 se celebraren les primeres eleccions municipals democràtiques i preautonòmiques, que foren guanyades novament per UCD. Entre 1980 i 1981 representants de diferents partits polítics formen **la comissió dels onze**. Aquesta comissió va ser l'encarregada de redactar l'avantprojecte d'estatut però va ser dissolta sense acord l'any 1981. Hi hagué tres importants temes de debat:

- 1) La via d'accés (art. 151 o 143).
- 2) Sistema d'elecció dels diputats del futur parlament balear (paritari –és a dir, amb una representació igual entre Mallorca i la resta de les illes–; o proporcional –és a dir, atorgant molt més diputats a Mallorca, que té el 80% de la població.)
- 3) Denominació de la llengua pròpia de les Balears. Ja en la fase preautonòmica, els principals partits amb representació parlamentària, varen arribar a un acord respecte a la llengua pròpia de les Balears. Així ho reflectia un decret lingüístic amb aplicació dins l'àmbit educatiu que reconeixia el català com llengua pròpia de les Illes Balears.

### **3.3. L'Estatut d'autonomia de les Balears.**

A la fi l'estatut fou el resultat d'un pacte entre UCD i PSOE que va seguir **la via lenta** (art. 143). Després d'una difícil tramitació parlamentària (esmenes d'AP, retards, etc) **l'estatut d'autonomia de les Illes Balears** fou aprovat pel Congrés dels Diputats el **22 de febrer de 1983** i publicat **al BOE l'1 de març**. L'estatut, uns dels darrers en ser aprovats, situà les Balears amb un nivell de competències molt inferior al de les comunitats anomenades històriques (via 151)

#### **L'estructura de l'Estatut:**

- Preàmbul
- Títol primer. Disposicions Generals (1-9)
- Títol segon: De les competències de la CAIB (10-17).
- Títol tercer : De les institucions de la CAIB (18-47):
  - Capítol primer: Del Parlament (19-30)
  - Capítol segon: Del President (31-32)
  - Capítol tercer: Del Govern (33-36)
  - Capítol quart: Dels Consells Insulars (37-40)
  - Capítol cinquè: De l'Administració Pública de les Illes Balears (41-42).
  - Capítol sisè: Del control dels poders de la Comunitat Autònoma (43).
  - Capítol setè: Del Règim Jurídic de la Comunitat Autònoma (44-47)
    - Títol quart: De l'organització judicial (48-53).
    - Títol cinquè: De la Hisenda, el Patrimoni i l'Economia (54-67).
    - Títol sisè: De la reforma de l'Estatut (68).

L'estatut és la norma institucional bàsica de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Reconeix l'oficialitat de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears i tindrà juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Les Balears presenten una organització institucional integrada pel Parlament, el Govern, la Presidència de la Comunitat Autònoma i els Consells Insulars.

- **El Parlament** té potestat legislativa, aprova els pressupostés i controla l'acció del govern. El parlament està format per 59 diputats. Mallorca disposa de 33 escons, Menorca 13, Eivissa 12 i Formentera un.

- **El president del de la comunitat autònoma** és elegit pel Parlament entre els seus membres. Ostenta la més alta representació de la CAIB, nomena i cessa els consellers, i dirigeix i coordina l'acció del govern.

- **El govern** és un òrgan col·legiat que té funcions executives i administratives pot tenir iniciatives legislatives. Està format pel president, el vice-president i els consellers que s'ocupen de diferents àrees de gestió.

- Els **Consells Insulars** de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera són els òrgans de representació i de govern de cada illa, manté autonomia de gestió dels seus interessos propis i tenen dins, dins el seu àmbit territorial, la funció executiva i les competències sobre diverses matèries: obres públiques, habitatge, patrimoni, urbanisme.

- **Competències de la Comunitat Autònoma:** transport, turisme, aigües, patrimoni, carreteres, etc. Les competències han anat variant en funció de l'assumpció de nous nivells competencials transferits per l'Estat i pel fet que, des del Govern Balear, poden ser transferits als Consells Insulars (el 1998 arribà educació i el 2002 la sanitat – INSALUD–).

### 3.4. L'etapa autonòmica.

**Les primeres eleccions autonòmiques es celebraren el maig de 1983.** La victòria va correspondre a la Coalició popular (AP i UM) enfront del PSOE que va ser la segona força més votada. La presidència va correspondre a **Gabriel Cañelles** (AP). Durant aquesta primera legislatura s'inicià el procés de transferència de competències des del govern central i es produeix una important mobilització social a favor de la protecció del territori.

Al llarg de quatre legislatures (1983-1999) governaren els populars en repetides coalicions amb Unió Mallorquina. Els temes d'ordenació territorial i els traspàs de competències als consells insulars varen ser temes destacats. Varen aparèixer alguns casos de transfuguisme i corrupció política. El 1966 el cas del túnel de Sóller va forçar la substitució de Gabriel Cañelles per **Cristòfol Soler** i posteriorment per **Jaume Matas**. Durant aquests anys foren pactades dues reformes parcials de l'Estatut entre PP i PSOE, les quals han suposat ampliacions molt modestes de les competències de la Comunitat Autònoma, i han tingut lloc diverses mobilitzacions populars per exigir una ampliació efectiva de l'autogovern.

A les eleccions de 1999 el Govern de les Illes Balears va passar a mans d'una coalició formada per PSOE, PSM, UM i IU-els Verds anomenada **Pacte de Progrés**, sota la presidència de **Francesc Antich**. Els punts destacats de la seva política varen ser la defensa del medi ambient, la política turística (ecotasa) i el afavoriment del transport públic. A les eleccions del 2003 guanyà una altra volta el Partit Popular amb Jaume Matas acabant amb l'experiència "progressista".

Els grans temes de debat polític entre els partits i a nivell de ciutadania a les Balears han estat centrats en aspectes relacionats amb la política de protecció d'espais naturals i d'ordenació del territori; les actuacions en transport amb el creixement de la xarxa d'autopistes; el model de creixement econòmic excessivament dependent del sector turístic i de la construcció, i la política de pactes amb un partit "*bisagra*": UM,

## Eleccions autonòmiques. Evolució dels resultats electorals a les Illes Balears. Percentatges

	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003
<b>Cens electoral</b>	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Participació	61,7%	64,8%	67,2%	60,3%	63,8%	58,0%	62,8%
Abstenció	38,3%	35,2%	32,8%	39,7%	36,2%	42,0%	37,2%
<b>Vots emesos</b>							
Nuls	..	1,5%	1,2%	0,6%	0,6%	0,8%	0,7%
Vàlids	..	98,5%	98,8%	99,4%	99,4%	99,2%	99,3%
Blancs	..	0,6%	1,0%	1,0%	1,4%	1,9%	1,7%
A candidatura	..	99,4%	99,0%	99,0%	98,6%	98,1%	98,4%
<b>Vots a candidatura</b>							
PP (1)	8,7%	35,6%	36,6%	47,3%	44,7%	44,4%	45,1%
PSOE (2)	24,5%	34,7%	32,4%	30,1%	24,0%	26,9%	28,5%
PSM-EN (3)	11,0%	6,6%	6,2%	8,4%	12,2%	11,7%	8,0%
UM	-	15,2%	9,0%	-	5,3%	7,3%	7,7%
EU (4)	7,0%	2,5%	2,6%	2,3%	6,6%	5,5%	4,9%
Els Verds (5)	-	-	-	2,1%	3,1%	-	0,6%
Altres (6)	44,9%	2,1%	10,1%	-	-	-	-

Font: Institut Balear d'Estadística (IBAE) i Junta Electoral de les Illes Balears

(1) Inclou AIPF de Formentera, i UM l'any 1991.

(2) Inclou el PACTE d'Eivissa i la COP de Formentera.

(3) Inclou l'Entesa de l'Esquerra de Menorca EEM a les eleccions del 1987 i 1991.

(4) Inclou Els Verds de Mallorca des de les eleccions de 1999.

(5) No inclou altres formacions menors de caire ecologista, només Els Verds.

(6) Altres: 1979 UCD; 1983 a 1987 CDS

Només inclou les candidatures més significatives.

## PRESIDENTS DE LES ILLES BALEARS

### PEAUTONOMIA

Jeroni Albertí Picornell (1979-82)

Francesc Tutzó Bennàsser (1982-83)

### AUTONOMIA

Gabriel Cañellas Fons (1983-1995)

Cristòfol Soler Cladera (1995-1996)

Jaume Matas Palou (1996-1999)

Francesc Antich Oliver (1999-2003)

Jaume Matas Palou (des de 2003)

Estatut d'autonomia de les Illes Balears



(Document en PDF: 82 KB)